

“CLIL” METODIKASI ASOSIDA INGLIZ TILINI KASBGA YO‘NALTIRIB O‘QITISH TAJRIBALARINI TAKOMILLASHTIRISH

Hoshimova Sevinch Abdurahmon qizi

O‘zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti talabasi

sevinchh081@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Sanokulova Marjona Avaz qizi**

sanokulovamarjona@gmail.com

Аннотация. В данной статье рассматривается эффективность методики CLIL (интегрированное обучение предмету и иностранному языку) при обучении английскому языку в профессиональном контексте. Метод CLIL представляет собой одновременное обучение языку и профильным дисциплинам, что особенно актуально в системе профессионального и высшего образования. В статье проанализированы основные принципы CLIL, опыт внедрения методики в колледжах и вузах Узбекистана, а также её роль в развитии языковой компетенции студентов. Кроме того, предлагаются пути адаптации зарубежного опыта CLIL к местным условиям и практические рекомендации по его совершенствованию. Результаты исследования показывают, что применение CLIL способствует не только улучшению языковых навыков, но и формированию профессиональных знаний и умений.

Ключевые слова: Методика CLIL, профессиональное образование, преподавание английского языка

Annotasiya. Mazkur maqolada ingliz tilini kasbga yo‘naltirib o‘qitishda CLIL (Content and Language Integrated Learning) metodikasining o‘rni va samaradorligi yoritilgan. CLIL yondashuvi — bu til va fan mazmunini bir vaqtda o‘qitish metodikasi bo‘lib, kasbiy ta’limda ayniqsa dolzarb hisoblanadi. Maqolada CLIL metodikasining asosiy tamoyillari, O‘zbekistondagi kasb-hunar maktablarida va oliy ta’lim muassasalarida qo‘llanilishi, hamda o‘quvchilarning til kompetensiyasini rivojlantirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, xorijiy tajriba asosida CLIL metodini mahalliy sharoitlarga moslashtirish yo‘llari va uni yanada takomillashtirish uchun amaliy tavsiyalar berilgan. Tadqiqot natijalari ingliz tilini o‘qitishda CLIL metodikasi orqali nafaqat til bilimi, balki kasbiy bilim va ko‘nikmalarni ham samarali shakllantirish mumkinligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: CLIL metodikasi, kasbga yo‘naltirilgan ta’lim, ingliz tili o‘qitish

Abstract. This article explores the effectiveness of the CLIL (Content and Language Integrated Learning) approach in teaching English for professional purposes. CLIL is a methodology that integrates language and subject content learning simultaneously, making it particularly relevant in vocational and higher education. The paper analyzes the core principles of CLIL, its implementation in vocational schools and universities in Uzbekistan, and its role in developing students' language competence. It also discusses ways to adapt international CLIL practices to the local context and offers practical recommendations for improving its application. The research findings demonstrate that the CLIL approach not only enhances language proficiency but also helps learners acquire relevant professional knowledge and skills.

Keywords: CLIL methodology, vocational education, English language teaching

Kirish

Hozirgi globallashuv davrida ingliz tili nafaqat xalqaro muloqot vositasi, balki kasbiy faoliyatning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlarida ingliz tilini an'anaviy grammatika va lug'at yodlash asosida emas, balki amaliy va kasbiy kontekstda o'qitishga ehtiyoj kuchaymoqda. Shu nuqtayi nazardan CLIL (Content and Language Integrated Learning) — ya'ni, mazmun va til integratsiyasi asosida ta'lim berish metodikasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. CLIL yondashuvi o'quvchilarga ingliz tilini real kasbiy holatlarda qo'llashni o'rgatadi. Bu metod o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga, ularni tanlagan kasbiga oid bilimlarni ham chuqurroq o'zlashtirishga imkon beradi. O'zbekiston ta'lim tizimida ushbu metodikani joriy etish bo'yicha dastlabki tajribalar mavjud bo'lsa-da, uni kengaytirish va takomillashtirish hali ham dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Mazkur maqolada CLIL metodikasining nazariy asoslari, uning kasbga yo'naltirilgan ingliz tili ta'limidagi o'rni, mavjud amaliy tajribalar hamda ularni yanada takomillashtirish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, CLIL metodikasining O'zbekiston sharoitida qanday moslashtirilishi mumkinligi haqida ilmiy-amaliy xulosalar keltiriladi.

Adabiyotlar tahlili

CLIL (Content and Language Integrated Learning) metodikasi XX asrning oxirlaridan boshlab, til o'qitish sohasida innovatsion yondashuv sifatida shakllana boshlagan. Ushbu metodika bo'yicha ko'plab xorijiy olimlar, xususan Coyle, Hood va Marsh (2010) tomonidan taqdim etilgan "CLIL: Content and Language Integrated Learning" asari CLIL konsepsiyasining nazariy asoslarini va amaliy modelini belgilab berdi. Ushbu manbada CLIL metodikasining to'rt asosiy komponenti — mazmun (content), aloqa (communication), kognitsiya (cognition), va madaniyat (culture) haqida atroflicha izoh berilgan.

D. Mehisto, P. Marsh va M. Frigols (2008) o'zlarining CLIL bo'yicha tadqiqotlarida bu metodikaning ko'p tillilikni rivojlantirishdagi roliga alohida urg'u beradilar. Ularning fikricha, CLIL orqali til o'rganish tabiiy muhitda sodir bo'ladi, bu esa o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.

O'zbekiston ta'lim tizimi kontekstida esa, ingliz tilini kasbga yo'naltirib o'qitishda CLIL metodikasi hali keng qo'llanilmayapti. Biroq, so'nggi yillarda chop etilgan ilmiy maqolalarda (Mamatqulova Sh., 2021; Toirova G., 2022) ushbu metodikaning kasb-hunar ta'limidagi afzalliklari yoritila boshlagan. Jumladan, bu tadqiqotlarda CLIL o'quvchilarni faol fikrlashga undashi, ixtisoslik bo'yicha terminologik lug'at boyligini oshirishi va kasbiy muloqotga tayyorlashdagi samarasi haqida misollar keltirilgan. Shuningdek, CLIL metodikasining axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT) bilan uyg'unlashtirilgan holatdagi natijalari ham xorijiy va mahalliy adabiyotlarda yoritilgan. Bu metodika zamonaviy o'quv vositalari, multimediya resurslari va amaliy topshiriqlarga asoslangan holda yanada samarali bo'lishi mumkinligi ko'rsatilgan. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, CLIL metodikasi nazariy jihatdan yetarli darajada o'rganilgan bo'lsa-da, uning O'zbekiston sharoitiga moslashtirilgan, kasbga yo'naltirilgan didaktik modellarini ishlab chiqish va tajribada sinab ko'rish ishlari hali davom etmoqda. Shu sababli, ushbu maqolada CLIL metodikasi bo'yicha mavjud nazariy bilimlar amaliy tajribalar bilan boyitiladi va ular asosida yangi takliflar ilgari suriladi.

Tadqiqot metodikasi

Ushbu tadqiqotda CLIL metodikasining kasbga yo'naltirilgan ingliz tili ta'limidagi samaradorligini baholash va uni takomillashtirish yo'llarini aniqlash maqsad qilingan. Shu

asosda tadqiqotda sifat (qualitative) va miqdoriy (quantitative) yondashuvlar uyg'unlashtirildi.

Tadqiqot ishtirokchilari

Tadqiqot Toshkent shahridagi ikki ta'lim muassasasi — kasb-hunar maktabi va texnikumda o'tkazildi. Unda 48 nafar o'quvchi (18–20 yosh oralig'ida) va 6 nafar ingliz tili o'qituvchisi ishtirok etdi. O'quvchilar ikki guruhga ajratildi: tajriba guruhi (CLIL metodikasi asosida o'qitilgan) va nazorat guruhi (an'anaviy metod asosida o'qitilgan).

Tadqiqot usullari

Tadqiqotda quyidagi usullar qo'llanildi:

So'rovnoma: O'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida CLIL metodikasining qabul qilinishi, samaradorligi va qiyinchiliklari haqida ma'lumot olish uchun so'rovnomalar o'tkazildi.

Kuzatuv: Dars jarayonlari bevosita kuzatilib, CLIL metodikasining amaliy tatbiqi tahlil qilindi.

Pre-test va post-testlar: O'quvchilarning ingliz tili bo'yicha bilim darajasi, ayniqsa kasbiy terminologiyani o'zlashtirish ko'nikmalari CLIL metodikasi qo'llanilganidan oldin va keyin baholandi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish

Yig'ilgan ma'lumotlar SPSS dasturiy vositasi yordamida statistik tahlil qilindi. So'rovnomadagi natijalar foizli taqsimotlar orqali baholandi, test natijalari esa t-test metodi asosida solishtirildi. Intervyular esa mavzuga oid asosiy g'oyalarga ko'ra kodlanib, sifat tahlili orqali tahlil qilindi.

Mazkur metodlar orqali CLIL metodikasining kasbiy yo'nalishda ingliz tilini o'qitishdagi afzalliklari va mavjud kamchiliklarini aniqlashga erishildi.

Tadqiqot Natijalari va tahlil

Tadqiqot natijalari CLIL metodikasining kasbga yo'naltirilgan ingliz tili ta'limida sezilarli samaradorlikka ega ekanini ko'rsatdi. Pre-test va post-test natijalarining tahliliga ko'ra, tajriba guruhidagi o'quvchilarning ingliz tilidagi kasbiy terminologiyani tushunish

1. kasbiy sohada qo'llaniladigan atamalarni o'zlashtirishda ancha faol bo'lishdi;
2. ingliz tilida og'zaki muloqot qilish, savollar berish va kasbiy topshiriqlarni tushunish borasida ishonchliroq bo'lishdi;
3. CLIL metodikasi asosidagi darslar qiziqarli, mavzuga yaqin va amaliy ahamiyatli bo'lganini ta'kidlashdi.

va qo'llash bo'yicha ko'rsatkichlari 28% ga oshdi. Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich faqat 10% atrofida bo'ldi.

Tajriba guruhidagi o'quvchilar:

So'rovnoma tahliliga ko'ra, o'quvchilarning 85% CLIL metodikasi ularning kasbiy bilimlarini ingliz tilida ifoda etishga yordam berganini qayd etdi. O'qituvchilarning 67% esa CLIL yondashuvi darslarni interaktiv va zamonaviy metodlar asosida tashkil qilish imkonini berganini ma'lum qilishdi. Shu bilan birga, 33% o'qituvchilar CLIL metodikasi uchun zarur resurslar va tayyor o'quv materiallari yetishmasligini muammo sifatida ko'rsatdi.

Intervyular orqali aniqlanishicha, CLIL metodikasini muvaffaqiyatli qo'llash uchun:

1. kasbiy sohalarga oid ingliz tilidagi resurslarni ko'paytirish,
2. O'qituvchilarni maxsus malaka oshirish kurslarida tayyorlash,
3. Dars jarayonini loyihalashda fanlararo hamkorlikni yo'lga qo'yish muhim hisoblanadi.

Umuman olganda, CLIL metodikasi o'quvchilarda nafaqat til kompetensiyalarini, balki kasbiy bilim va muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Tadqiqot CLIL yondashuvining O'zbekiston ta'lim tizimiga moslashtirilgan holda keng joriy etilishi dolzarbligini isbotladi.

Xulosa va takliflar

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, CLIL metodikasi kasbga yo'naltirilgan ingliz tili ta'limini samarali tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar nafaqat til kompetensiyalarini rivojlantiradilar, balki o'z kasbiy sohalariga oid bilimlarni ingliz tilida o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Tajriba guruhidagi o'quvchilarning bilim darajasidagi sezilarli o'sish, ularning faolligi va darsga bo'lgan motivatsiyasining oshgani CLIL metodikasining afzalliklarini yaqqol namoyon etdi.

Shuningdek, so'rovnoma va intervyu natijalari CLIL metodikasi bilan dars o'tayotgan o'qituvchilarning yuqori ijobiy fikrlarini tasdiqladi. Biroq, metodikani to'laqonli joriy etish uchun ba'zi tizimli muammolar — o'quv resurslarining yetishmasligi, o'qituvchilarning malaka darajasi va fanlararo hamkorlikning sustligi — mavjud ekani aniqlandi.

Shu asosda quyidagi **takliflar** ilgari suriladi:

1. CLIL bo'yicha maxsus o'quv kurslari tashkil etish: Ingliz tili o'qituvchilari va kasbiy fanlar pedagoglari uchun integratsiyalashgan malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish zarur.

2. Mahalliy sharoitga mos o'quv materiallarini yaratish: Kasbiy yo'nalishlarga mos, ingliz tilidagi CLIL asosidagi darslik va qo'llanmalarni ishlab chiqish, multimediya vositalarini ko'paytirish lozim.

3. Pilot loyihalarni kengaytirish: CLIL metodikasini dastlab bir nechta texnikum va kasb-hunar maktablarida tajriba tariqasida keng miqyosda sinab ko'rib, ularning natijalari asosida umumlashtirilgan metodik qo'llanmalar yaratish maqsadga muvofiq.

4. Fanlararo hamkorlikni kuchaytirish: Ingliz tili o'qituvchilari va kasbiy fan ustozlari o'rtasida hamkorlik asosida darslar rejalashtirilishi va

Xulosa qilib aytganda, CLIL metodikasi O'zbekiston ta'lim tizimi sharoitida katta salohiyatga ega bo'lib, uni bosqichma-bosqich joriy etish kasbiy tayyorgarlikni kuchaytirish va ingliz tilini amaliy maqsadlarda o'rgatishda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ashirkulovna, M. F., & Iroda, C. BENEFITS OF DISTANCE LEARNING.
2. Ashirkulovna, M. F., & Erkinovna, U. M. OBSTACLES IN LEARNING THE ENGLISH LANGUAGE. Zbiór artykułów naukowych recenzowanych., 66.
3. Egamberdiyeva S. (2020). *Fanga asoslangan ingliz tili o'qitish: CLIL metodikasi imkoniyatlari*. Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy axborotnomasi, №2, 51–55.
4. Ismoilova N. (2019). *Kasbga yo'naltirilgan chet tili ta'limining metodik asoslari*. "Filologiya masalalari" jurnali, №4, 25–30.
5. Jalolov J. (2012). *Chet tilini o'qitish metodikasi: nazariya va amaliyot*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
6. Karimov D. (2020). *Chet tillarini o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
7. Mamatqulova Sh. (2021). *Kasbiy yo'nalishda ingliz tilini o'qitishda zamonaviy metodik yondashuvlar*. Toshkent: O'qituvchi.
8. Raxmonova Z. (2018). *CLIL metodikasining nazariy asoslari va uni o'quv jarayonida tatbiq etish*. "Zamonaviy ta'lim" jurnali, №3, 17–21.
9. Toirova G. (2022). *CLIL texnologiyasi asosida ingliz tilini o'qitish metodikasi*. "Til va adabiyot ta'limi" jurnali, №1, 43–48.
10. Маматкулова, Ф. А. (2019). О свойствах кулинаронимов. NovaInfo. Ru, (108), 22-24.
11. Маматкулова, Ф. А. (2020). Учебная программа и преподавание в среднем образовании. NovaInfo. Ru, (119), 30-32.

12. Маматкулова, Ф. А. (2020). Использование современных образовательных технологий в формировании лингвокультурной компетенции студентов. NovaInfo. Ru, (117), 63-65.
13. Маматкулова, Ф. А. (2020). Эффективные педагогические технологии повышения навыков письменного дискурса. NovaInfo. Ru, (119), 32-35.
14. Маматкулова, Ф. А. (2020). Особенности критического мышления в повышении межкультурной компетентности студентов. NovaInfo. Ru, (119), 35-37.